

(باسى 3 - بەتتە)

بارىنە دە ەكونوميكانىڭ ارتۇى تىرەك بولاتتە-ئىنن، ەكونوميكالىق اينالىمىدى ورنىقتىرۇدىڭ جالىي جاعدايعا ساياتىنن كورە ۋېلۇمىز ۋىيىسى. رەفورمالاۋ، ەسك اشۇ ۋادىسى ارقلى جۇمىس-ئاۋۋدى ورنىقتىرىپ، حالق نەگىزگى نۇرمىسىن قامتاماسزداندىرىپ، تۇتىۋدى جەبەپ، با-زاردى جاندىندىرىپ، ارتۇدى ورنىقتىرىپ، سوق-قىعا ۋىتىمدى توتەپ بەرۇدىڭ، ۋتىمدى اينالمە-دى جۇزەگە اسرۇدىڭ جاڭا جولن اشۇمىىز كەرەك.

بەلسەندى قازىنا ساياساتى اناعۇرلم بەل-سەندى، ۋتىمدى اىقاريلادى. يىىل قىزىل سىفر مولشەرى %6تىڭ ۋىتىنىدە ورنالاستىرلىماق، قازىنا قىزىل سىفرنىڭ كولەمى بىلتىرىعدان ۋىىر تىرىلليون يۇان ارتادى، سونمەن بىرگە، نىدەتكە قارىسى تۇرۇعا ۋىىر تىرىلليون يۇاندىق ەرەكشە زايوم تارتىلالدى. بۇل ەرەكشە مەزگىلدە قولدا-نىلغان ەرەكىشە شارا. جوعارىدا اينىلغان 2 تىرىلليون يۇان اقشا جەرگىلكىتى ورنىدارعا تول-ھىمەن اۋدارىپ بەرىلدەدى، ەرەكشە اۋدارىپ تولەۋ مەحائىزمى ورناتىلىپ، قارجى قالا، اۋدان-داردىڭ نەگىزگى ساتىلارىنا تىكەلەي جەتكىزد-لىپ، كاسپيورنىدارعا، خالىققا تىكەلەي تىيىمىدلىك جاسالادى، باىتىسى، جۇمىستانۇدى، خالىقتىڭ نە-گىزگى نۇرمىسىن، بازار سۇبىەكىنىلەرىن قامتاما-سىزداندىرۇعا، جۇيەدەن، باجىنى كەمەيتىپ، اقنى تومەندەتۇ، مايقىنى ازايىتىپ، ۋوسىمدى تومەند-دەتۇ، تۇتىنىۋدى جانە قارجى قوسۇدى ۇلعايتۇ سىياقتىلارعا جۇمىسالپ، الەۋمەتتىك قازىننىڭ سىپاتى كۇشەيەدى، ورتا جولدىن جىرىمدىاۋعا، باسقاعا جۇمىساۋعا استە جول بەرىلمەيدى. قازىنا-لىق شىعىسى قۇرىلمى بارنىشا جاقسارتىلىپ، حا-لىقتىڭ نەگىزگى نۇرمىسىنا قاچەتتى شىعىستار تەك ارتادى، كەمەيەيەيدى، ۋتۇيىندى سالالاردا-عى شىعىستار شىنايى قامتاماسىزداندىرىلالدى، ادەتتەگى شىعىستار باتىل نۇردە قىسقارتىلالدى، قوناق ۇيى، ۋمىندى سارايىلار سالۋعا، استا-توك سىرپىشىلىدققا قاناڭ تىيم سالىنادى. ۋار دا-رەجەلى ۇكىمەتتەر، ۋسوز جوق، شىنايى نۇردە تارتا جۇمىساۋى، ورتالىق ۇكىمەت باستاماشى شىعىسىنىڭ ورنالاستىرىلۇى كەرى ارتادى، مۇنىڭ ئىشىندە، شۇعىل قاچەتتى ەمەس، بەي تۇوراقتى شىعىس %50تەن استام كەمەيەدى. نۇرىلىشە قالدىق قارجىنىڭ، الدىڭغى ەسەپتەن اۋدارىلغان تۇنبا قارجىنىڭ جىىناپ الۇعا تىيىستە-لىەرى تولق جىىناپ ىنىپ، قايتادان ورنالاستە-رىلادى. ساپانى جوعارىلاتىپ، ونىمىدلىكىنى ارتىتىرۇعا بارنىشا كۇش سالىپ، ۋتۇرلى شىعىس-تاردى، ۋسوز جوق، جىتتىكتەي ەسەپتەۋ، ۋارىىر اقشانى، ۋسوز جوق، ۋدال سىتتەتەتىن جەرىنە، شۇعىل قاچەتتى جەرىنە جۇمىساۋ، بازار سۇبىەكىنى مەن حالق بۇقاراسىنا مۇنى، ۋسوزسىز، شىنايى سەزىندىرۇ كەرەك.

ورنىقتى اقشا ساياساتى اناعۇرلم يىكەمدى، ۇيلەسىمدى اىقارىلادى. ۇلىشەمدى، ۋوسىمدى تومەندەتۇ، قايتىلاي قارىز اقشا بەرۇ سىياقتى تا-سىلدەرەدن جان - جاقتى پايدالانىپ، كەڭ ماعد-ناداعى اقشامەن قامداۋ مولشەرى مەن قوعامدىق قارجى قۇرۋا كۆلەمىنىڭ ارتۇ قارىقىنىڭ بىلتىرعد-دان كورنەكتى جوعارى بولۇنا جەتەكشىلىك ەتد-لىدى. خالىق اقشاسى سىندىرىلمىنىڭ ۇيلەسىم-دى، تەپە - تەڭ وەردەگى نەگىزگى ورنىقتىلىعى ساقتالادى. تۇلعالىق ەكونوميكاغا تىكەلەي جەتە-تىن اقشا ساياساتى قۇرالدارىندا جاڭالىق اشىپ، كاسپيورنىداردىڭ وڭاي قارىز اقشا الا الاتىن بولۇنا دەم بەرىلىپ، ۋوسىم مولشەرىنىڭ ۇرتىسى تومەندەۋى جەبەلەدى.

جۇمىستاندىرۇدى الدىمەن ويلاستىرۇ سايا-

ساتى جايپاي كۇشەيتىلدەدى. قازىنا، اقشا جانە قارجى قوسۇ ساياساتتارى ارقلى جۇمىستانۇدى ورنىقتىرۇعا كۇش بىرىكتىرە وتىرىپ قولداۋ كورسەتىلدەدى. قازىرگى بار جۇمىستاندىرۇدى كۇش سالا ورنىقتىرۇ، جاڭا جۇمىستاندىرۇدى بەلسەنە ارتىرۇ نەگىزىندە، جۇمىسىىزداردىڭ قايتىلاي جۇمىستانۇى جەبەلەدى. جەر - جەرلەر جۇمىستاندىرۇ جاعىنداعى ۇيلەسىمسىز شەكتەمە-لەردى اداقتاۋى جانە كۇشىنەن قالىدرۇى، شە-ھارۇعا ۋىيىستى جۇمىستاندىرۇدى جەبەۋ شارالا-

2020 ـ جىلى 5 ـ ايدىڭ 30 ـ كۇنى سەنبى

ۋكىمەت قىزمەتىنەن بايانداما

رىن شىعارۋى، پايدالانۇعا بولاتىن جۇمىس ورنىن كەڭەيتۇ ادىسىنەن تولق پايدالانۇى كەرەك.

كەدەيلىكتەن ارىلتۇ — جايپاي دوڭگەلەك داۋلەتتى قوعام ورناتۇدا، ۋسوز جوق، ورنىداۋعا ۋىيىستى بۇلجىماس مىندەت، قازىرگى كەدەيلىك-تىن ارىلتۇ ۇلىشەمىنە تاباندى بولپ، كەدەيىلەر-دى سۇيەمەلدەۋگە ۇسىنىلمىدى ارتىتىرىپ، كە-دەيىلەردى سۇيەمەلدەۋ شارالارىنىڭ تىپاناقتانۇىن كۇشەيتىپ، قالغان كەدەيىلەردى تۇگەلدەي كە-دەيلىكتەن ارىلتۇعا شىنايى كەپىلدىك ەتىپ، قايتا كەدەيلەسكەندەردى باقلاۋ، دەمەۋ، سۇبەھەلدەۋ مەحائىزمىن اقاۋسىزداندىرىپ جانە ويداعىداي ات-قارىپ، كەدەيلىكتەن ارىلتۇ جەتىستىكتەرىن بە-كەمدەۋ كەرەك. اشق اسپاندى، تۇنىق سۇدى، نازا توپىراقتى قورعاۋ شايقاسن ويداعىداي جۇر-گىزىپ، لاستانۇدان ساقتانۇ جانە ونى جونگە سالۇدان قامال الۇ شايقاسنىڭ كەزەڭدىك نىسانا-سىن جۇزەگە اسىرۇ كەرەك. فىنانس سىياقتى سا-لالارداعى اۋىر حاۋىپ ـ قاتەردەن ساقتانۇ جانە ونىڭ الدىن الۇدى كۇشەيتىپ، جۇيەلىك حاۋىپ ـ قاتەردىڭ تۇلىماۋ تومەنگى شەگىن باتىل مىقتى يىگەرۇ كەرەك.

بىيلىى جىلدىڭ 5 ايعا تايانۇ ۋاقتى ۋوتىپ كەتتى، كەلەسى كەزەڭدە ۇدايىلانغان نىدەتتەن ساقتانۇ ـ تىزگىندەۋدى تىتتەي دە بوساڭسىتپاي، ەكونوميكالىق، قوعامدىق دامۇدىڭ ۋتۇرلى قىز-مەتتەرىن ويداعىداي مىقتى يىگەرۇ كەرەك. شىعا-رىلغان ساياساتنىڭ تەبىنىن ساقتاۋمەن بىرگە، با-ياندىلىمەن دا ەسكەرۇ كەرەك، جاعدايداعى وز-گەرىسكە قاراي كەمەلدەندىرۇگە دە بولادى، بىزدە تۇتاس جىلدىق نىسانا ـ مىندەتتەردى ورنىداپتىن سەنىم دە، قاپبەت تە بار.

3. ماكرولىق ساياساتى اتقارۇ تەبىنى ارتتە-رىلىپ، كاسپيورنىداردى ورنىقتىرۇعا، جۇمىستانۇ-دى قامتاماسىزداندىرۇعا كۇش سالىنادى

جۇمىستانۇ مەن خالىقتىڭ نەگىزگى تۇرمى-سىن قامتاماسىزداندىرۇ ۇشىن، ۋسوز جوق، ۋجۇز مىللىيوننان استام بازار سۇبىەكىتىن ورنىق-تىرۇ، كاسپيورنىداردىڭ، اسىرەسە، ورتا، شاعىن، ۇساق كاسپيورنىداردىڭ، جەكە ونەركاسپىشلىر مەن ساۋداگەرلەردىڭ قىىنشلىق وتكەلىنەن وت-ۇنە ايانباي كومەكتەسۇ كەرەك.

باجىنى كەمەيتىپ، اقنى تومەندەتۇ تەبىنى ارتىتىرىلادى. كەزەڭدىك ساياساتتى كۇشەيتۇ-زىمىدىڭ ورنالاستىرۇمەن ۋوزارا ۇشتاستىرىلىپ، ”سۇ جىبەرىپ بالق ۋوسىرىپ“ بازار سۇبىەكىتلە-رىنە ۋتىمەدى شارت ـ جاعداي جاسالىپ، قىينشە-لىق قىسىپانغان قۇتىلىپ دامۇنا دەم بەرىلدەدى. بىلىتىر شىعارىلغان ارتقان قۇن باجىسىنىڭ باجى مولشەرىن جانە كاسپيورنىداردىڭ زەينەتكەرىلك قامسىزداندىرۇ اقىسى مولشەرىن تومەندەتۇ سىياقتى ساياساتتار جالعاستى اىقارىلادى، باجىنى كەمەيتىپ، اقنى تومەندەتۇ بوينىشا شامامەن 500 مىللىيارد يۇان تىڭنان كەمەيتىلدەى. الدىڭغى مەز-گىلدە شىعارىلغان، 6 ـ ايدان بۇرىن مەرزىمى تولانن باجىنى كەمەيتىپ، اقنى تومەندەتۇ سايا-ساتى، جۇيەدەن، ورتا، شاعىن، ۇساق كاسپيورن-داردىڭ زەينەتكەرىلك، جۇمىسىسىزدىق جانە جۇمىس ۇستىندە جارالانغانداردى قامسىزداندىرۇ بوينىشا ورنىدار تاپسىراتىن اقسىن كەشىرىم ەتۇ، شاعىن كۆلەمدەگى باجى تاپسىرۇشىلاردىڭ ارتقان قۇن باجىسىن ازايىتۇ نەمەسە كەشىرىم ەتۇ، الەۋمەتتىك قاتنىاس ـ تاسىمال، اس ـ سۇ جانە قوناق ۇيى، ساياحات، كوڭىل اشۇ، مادەنىيەت، دەنە تارىپپە قاتارلى قىزمەت وتەۋدىڭ ارتقان قۇن باجىسىن كەشىرىم ەتۇ، خالىقتىق اۋياتىيانى دامىتۇ قورىن، كەمەجاي قۇرىلىسى قارااجاتىن ازايىتۇ نەمەسە كەشىرىم ەتۇ سىياقتىلاردىڭ اتقا-رىلۇ مەرزىم شەگى تۇگەلدەي بىيىل جىل سوڭىنا دەيىن ۇزارتىلادى. شاعىن، ۇساق كاسپيورنىدار-دىڭ، جەكە ونەركاسپىشلىر مەن ساۋداگەرلەر-دىڭ تابىسى باجىسىن تاپسىرۇى تۇگەلدەي كەلە-سى جىلعا دەيىن كەشىكتىرىلدەى. تۇتاس جىلدا كاسپيورنىداردىڭ مەجىمەن 2 تىرىلليون 500

مىللىيارد يۇاننان استام اۋىرتىپالعى تىڭنان جەڭىل-دەتىلدەدى. باجىنى كەمەيتىپ، اقنى تومەندەتۇ ساياساتىن كاسپيورنىداردا باتىل تىپاناقتاندىرىپ، ۋتۇپ نەگىزدى ساقىتاپ، بولاشاققا قول جەتكىزۇ كەرەك.

كاسپيورنىداردىڭ ۋوندىرىس ـ تىجىارات وزىندىك قۇنىن تومەندەتۇگە دەم بەرىلدەدى. ونەركاسىپ ـ ساۋدا كاسىبىنىڭ ەلكتىر باعاسىن %5 تومەندەتۇ ساياساتى بىيىل جىل سوڭىنا دەيىن ۇزارتىلادى. كەڭ بەلدەۋ مەن ارناۋلى لەينىلىڭ ورتاشا اقىسى %15 تومەندەتىلدەدى. مەملەكەت مەنىشىڭىندەگى ۇيى ـ مۇلىك ماياقىسى ازىتىلادى نەمەسە كەشىرىم ەتىلدەدى، ۋار ۋتۇرلى مۇلىك يەلەرنىڭ ۇيى مايىن كەمەيتۇنە نەمەسە كەشىكتىرىپ الۇنا دەم بەرىلدەى ۋارى ساياسا-تىق قولداۋ كورسەتىلدەى. كاسپيورنىدارعا سايا-تىن بەلگىلەمگە قايشى اقى الۇ باتىل جونگە سا-لىنادى.

كاسپيورنىداردى ورنىقتىرۇداعى فىنانستىق قولداۋ كۇشەيتىلدەى. ورتا، شاعىن، ۇساق كاسە-پورنىداردىڭ العان قارىز اقشاسىن وسىمەن قاپتارۇ مەرزىمىن ۇزارتۇ ساياساتى كەلەر جىلى 3 ـ ايدىڭ سوڭىنا دەيىن جالعاستى ۇزارتىلىپ، جالپىعا ۋتىمەىدى شاعىن، ۇساق كاسپيورنىدارعا بەرىلگەن جالپىلىق تىيىمدلىك سىپاتتى قارىز اق-شانىڭ مەرزىمى ۇزارتىلۇعا تىيىستىلەرى مۇمكىن-دىگىنىشە ۇزارتىلادى، باسقا دا قىينشلىعى بار كا-سپيورنىدارعا بەرىلگەن قارىز اقشانىڭ مەرزىمى اقىلداشۇ ارقلى ۇزارتىلادى. باعالاۋ، نىتتالاندىرۇ مەحائىزمى كەمدەلدەندىرىلىپ، بانكەلەردىڭ قارىز اقشا بەرۇگە بەرۇگە باتىنا الۇنسا، قارىز اقشا بەرۇگە پەيىل بولۇنا، قارىز اقشا بەرە الۇنسا، شاعىن، ۇساق كاسپيورنىدار الاتىن سەنىمدى قارىز اقشانى، العاشقى قارىز اقشانى، قارىزىن قاپتارماي جالعاستى الاتىن قارىز اقشانى زور مولشەردە ارتىتىرۇنا دەم بەرىلدەى، فىنانستىق علمىم ـ تەحنىكا جانە ۇلكەن ساندى مالمەتتەن پايدالانىپ، قىزمەت وتەۇ وزىندىك قۇنى تومەند-دەتىلىپ، قىزمەت وتەۋدىڭ دالە ـ دالدىگى جو-عارىلاتىلادى. ۇكىمەتتىك قارجى قۇرۋا كەپىلدىد-گىنىڭ قامتۇ اياسى نەداۋىر كەڭەيتىلدەى ۋارى اقى مولشەرى كورنەكتى تومەندەتىلدەى. ۇلكەن ساۋدا بانكەلەرىنىڭ شاعىن، ۇساق كاسپيورنىدار-عا بەرەتىن جالپىلىق تىيىمدلىك سىپاتتى قارىز اق-شاسىنىڭ ارتۇ قارىقىنى %40تەن جوعارى بولۇى ۋتىيسى ـ كاسپيورنىداردىڭ سەنىمدىلىگىنە ساياتىن يىنفورماتىسيانى بىرگە پايدالانۇ جەبەلدەى. كاسە-پورنىداردىڭ زايوم ارقلى قارجى قۇرۋا اياسىن كەڭەيتۇنە قولداۋ كورسەتىلدەى. باقلاۋ ـ باسە-قارۇدى كۇشەيتىپ، قارجىنى ”قۇر اينالىمعا سالىپ“ ارالىقتان پايدا تابۇدان ساقتانۇ كەرەك، قارىزدى قاساقانا قايتارماي قويۇعا سوققى بەرىلدەى. فىنانس قۇرىلمىدارى قارىز اقشا العان كاسپيورن-دارمەن بىرگە ۋومىر ۋسۇرىپ، ورتاق كوركەيد-

ۋى، بانكەلەردىڭ ۇيلەسىمدى پايدا بەرۇنە دەم بەرۇى كەرەك. بازار سۇبىەكىتىن قورعاۋ ۇۇشىن، ورتا، شاعىن، ۇساق كاسپيورنىداردىڭ قارىز اقشا الۇداعى قولجەتتىمدىلىگىن، ۋسوز جوق، كورنەك-تى جوعارىلاتىپ، جالپىلىق قارجى قۇراۋدىڭ وزىندىك قۇنىن، ۋسوز جوق، كورنەكتى تومەند-دەتۇ كەرەك.

جۇمىستانۇ ۋتۇرلى جولدارمەن ورنىقتىرىلا-دى جانە كەڭەيتىلدەى. ۋتۇيىندى كاسىپ، ۋتۇ-يىندى قاۋىمىدى جۇمىستاندىرۇعا قولداۋ كورسەتۇ كۇشەيتىلدەى. بىيىل جوعارى مەكتەپ بىتىرەتىن وقۇشى 8 مىللىون 740 مىڭ ادامعا جە-تەدى، بازارلانغان، قوعامىندانان جۇمىستاندىرۇ-دى جەبەۋدە، جوعارى مەكتەپتەر مەن قاراستى جەرلەردەگى ۇكىمەتتەر جۇمىستاندىرۇ جونىنەن ۇزبەي قىزمەت وتەۋلەرى كەرەك، نەگىزگى سا-تىعا قىزمەت وتەۇ نىساندارىن قاپىلداۋ كەڭەيتىلە-دى. ارىمىيادان قايتقان اسكەرىلەردى ورنالاستىرۇ جانە جۇمىسپەن قامتاماسىز ەتۇ ويداعىداي سىتتە-لەدى. دىقان جۇمىسكەرلەردىڭ جۇمىستانعان جە-رىندە جۇمىستاندىرۇعا قىزمەت وتەۋدەن تەڭ

يىگىلىكتەنۇ ساياساتى اىقارىلادى. مۇگەدەكتەر، بىردە ـ ۋىىر ادامى جۇمىستانباغان وتباسىلار سىياقتى قىيىنشىلىعى بار توپتىڭ جۇمىستانۇنا كۆمەك بەرىلدەى. ەلىمىزدە ۇساق ـ تۇبەك جۇمىس تاۋىپ سىتتەيتىندەردى قامتىغان يىكەمدى جۇمىستانعاندار سانى نەشە ۋجۇز مىللىيونعا جەتە-دى، بىيىل تومەن كىرىستىلەرگە قوعامدىق قاە-سىزداندىرۇ وتەمىن ەرىكتى كەشىكتىرىپ تاپسىرۇ ساياساتى اىقارىلادى، جۇمىستاندىرۇعا ساياتىن اكىمشىلىك ۋسى اقى تۇگەلدەي كۇشىنەن قالادى، جىلجىھالى جايپا تىجىارات ورنى ۇيلە-سىمدى ورنالاستىرىلادى. كۇرىسدان وتكىزۇ ار-قىلى جۇمىس ورنىن ورنىقتىرۇعا، جۇمىس ورنىن كەڭەيتۇگە قارجىلاي كۆمەك بەرىلدەى، بازارعا باعىتتالغان شەبەرىلككە باۋلۇ كۇشەيتىلدەى، جۇمىس ارقلى شەبەرىلككە باۋلۇعا دەم بەرىلە-دى. ۋوندىرىس سىپاتىندىق جاتتىعۇ بازاسىن بىرگە قۇرىپ، ودان تەڭ پايدالانىلادى. بىيىل جانە كەلەر جىلى كاسىپتىك تەحنىكالىق كۇرىسدان وتكىزۇ بوينىشا 3۵ مىللىيوننان استام ادام ـ رەت تارىببەلەپ، جوعارى دارەجەلى كا-سىپتىك مەكتەپتەرگە 2 مىللىون وقۇشى كەڭەيتىپ قاپىلداپ، ىڭپىتى دە كوپ ەڭبەكشىلەردىڭ ونە-رىن ۋوسىرىپ، جۇمىسقا جاقىى ورنالاسۇنا مۇە-كىندىك جاساۋ كەرەك.

4. رەفورما ارقلى بازار سۇبىەكىتىلەرنىڭ وىسىر-شەڭىدىگىن قاۋلانىپ، دامۇدىڭ جاڭا قوزغاۋشى قۇۋاتى ارتىتىرىلادى

قىيىنشلىق پەن سىن ـ ساپىسى قانىشا زور بولغان سايىن رەفورمانى سولعۇرلم تەرەڭدە-تىپ، تۇزىلىستىك، مەحائىزمىدىك كەدەرىگىلەردى الاستاپ، ئىشكى دامۇدىڭ قوزغاۋشى كۇشىن تاسە-قىنداتۇ كەرەك.

ۇكىمەت قۇرىلمىدارىن قىشامداپ، ۇقتتى تومەنگە بەرۇ، ۇقتتى تومەنگە بەرۇ مەن باسە-قارۇدى ۇشتاستىرۇ، قىزمەت وتەۋدى ساپالپالاد-دىرۇ رەفورماسى تەرەڭدەتىلدەى. ۇدايىلانغان نىدەتتەن ساقتانۇ ـ تىزگىندەۋ جاعدايىندا، شارا-لاردى رەتتەپ، رەسىپاتتاردى قىشامداپ، جۇ-مىستى، ۋوندىرىستى، بازاردى، كاسىپتى جايپاي قالپىنا كەلتىرۇ جەبەلدەى. ۋتىپتى دە كوپ قىزمەت وتەۇ سىتتەرىن ۋىىر توراپىتا ۋبىتىرۇ ىلگە-رىلەتىلىپ، كاسپيورن قۇرۇدىڭ تۇتاس بارىسىن توراپىتا ۋبىتىرۇ جۇزەگە اسىرىلادى. شاعىن، ۇساق كاسپيورنىداردىڭ، جەكەشە ونەركاسپىشە-لىمەر مەن ساۋداگەرلەردىڭ تىجىارات جۇرگىزۇ ورنىدارىن تىزمىگە الدىرۇ شەكىتەمەسى جەڭىلدە-تىلىپ، ۋتۇرلى شارۋاشلىق قۇرۇشىلاردىڭ تىر-كەلىپ تىجىارات جۇرگىزۇنە، سۇبەھەلدەۋ سايا-ساتىنان دەر كەزىندە يىگىلىكتەنۇنە قولايلىق جاراتىلادى. ۋىرى، ورتاشا، شاعىن كاسپيورنىدار-دىڭ توعىسا دامۇنا قولداۋ كورسەتىلدەى. قو-عامدىق سەنىمدىلىك جۇيەسى كەمدەلدەندىرىلە-دى. ۋادىل باقلاۋ ـ باسقارۇ ارقلى ۋادىل باسە-كە قورعالپ، بازارلانغان، زاڭمەن باسقارىلاتىن، خالىقارانغان تىجىارات ـ ساۋدا ورتاسى ۇزدىك-سىز قالىبتاستىرىلادى.

ماڭىزدى فاكىورلاردى بازارلاندىرىپ ورنالاستىرۇ رەفورماسى ىلگەرىلەنىلدەى. ورتاشا، شاعىن بانكەلەردىڭ كاپىتالىن تولقىتىرۇنا جانە باسقارۇدى كەمەلدەندىرۇنە دەم بەرىلىپ، ورتا، شاعىن، ۇساق كاسپيورنىدار اناعۇرلم ويداعىداي قىزمەت وتەۋمەن قامىلالدى. شارۋاشلىق قۇرۇ سەكتورىنا رەفورما جاسالادى ۋارى تىر كەرەك تۇزد-مەنە تۇيىندە سىناق جۇرگىزىلدەى، كوپ ساتىلى كاپىتال بازارى دامىتىلادى. قامسىزداندىرۇدىڭ قامتاماسىز ەتۇ ۋۇنكىتسياسى كۇشەيتىلدەى. ولكە دارەجەلى ۇكىمەتتەرگە قۇرىلىسقا پايدالانىلانتىن جەر جونىنەن اناعۇرلىم زور ۋوزىن ـ ۋوزى باسقارۇ ۇقىعى بەرىلدەى. دارىن يەلەرنىڭ اۋىسى ـ كۇيىسى جەبەلپ، تەحنىكا جانە ساندى مالىھەت بازارى جەتىلدىرىلىپ، ۋتۇرلى ماڭىزدى فاكىورلاردىڭ كۆمەسكى قۇۋاتى ساۋلەلەندىرىلە-دى.

مەملەكەت مەنىشىڭىندەگى مال ـ مۇلىك

پەن مەملەكەت مەنىشىڭىندەگى كاسپيورنىدار رە-فورماسىنىڭ ونىمىدلىگى ارتادى. مەملەكەت مەند-شىڭىندەگى كاسپيورنىدار رەفورماسىنىڭ 3 جىلدىق ارەكەتى اىقارىلادى. وسى زامانىى كاسە-پورىن ۋتۇزىمى اقاۋسىزداندىرىلىپ، مەملەكەت مەنىشىڭىندەگى مال ـ مۇلىكتى باقلاۋ ـ باسقارۇ ۋتۇزىلىسى كەمەلدەندىرىلىپ، ارالاس مەنىشىك ۋتۇزىمى رەفورماسى تەرەڭدەتىلدەى. قوعامدىق ۋۇنكىتسيادان اىىرۇ جانە تارىختان قالغان ماسەلە-لەردى شەشۇ نەگىزىنەن ورنىنلادى. مەملەكەت مەنىشىڭىندەگى كاسپيورنىداردىڭ نازارى نەگىز-گى جاۋاپكەرشىلىككە، نەگىزگى كاسپىكە شوغىر-لاندىرىلىپ، بازارلانغان شارۋاشلىق مەحائىزمى اقاۋسىزداندىرىلىپ، وزەكتى باسەكەلىك قۇۋاتى جوعارىلاتىلادى.

خالىقتىق شارۋاشلىقتىڭ دامۇ ورتاسى چاق-تارىتالادى. خالىقتىق كاسپيورنىداردى ۋوندىرىس فاكىورلارى مەن ساياساتتىق قولداۋعا تەك تۇر-عدان بە بولۇنا كەپىلدىك ەتىلدەى، كاسپيورن سىپاتىمەن بايلانستىرىلغان ۇيلەسىمسىز بەلگىلە-مەلەر اداقتالىپ، كۇشىنەن قالىدىرىلادى. ۇكىمەت قۇرىلمىدارنىڭ، مەملەكەت مەنىشىڭىندەگى كاسە-پورنىداردىڭ خالىقتىق كاسپيورنىدارعا جانە ورتال-شا، شاعىن كاسپيورنىدارعا بەرۇگە ۋتىيىستى كە-شەۋىلدەتكەن قارىز اقشاسىن اداقتاۋ مىندەتى شەكتى مەرزىم ئىشىندە ورنىنلادى. ۇكىمەت پەن ساۋدا اراسىندا ەتسەنە، پاك قاتنىاس ورناتىلىپ، جالپىلىق مەنىشككە جاپتاپتىن شارۋاشلىقتىڭ اقاۋ-سىز دامۇى جەبەلدەى.

جاساۋ كاسىبىنىڭ دارەجەسىن جوعارىلاتۇنا دەم بەرىلىپ، جاڭادان كۇلدەنگەن كاسىپ سالا-سىنىڭ دامۇى جەبەلدەى. جاساۋ كاسىبىنىڭ جو-عارى ساپادا دامۇنا قولداۋ كورسەتىلدەى. جاساۋ كاسىبىنە بەرىلەتىن ورتا، ۇزاق مەرزىمىدى قارىز اقشا زور مولشەردە ارتىتىرىلادى. ونەركا-سىپ يىتتەرىنەتى دامىتىلىپ، زەردەلى جاساۋ ىلگە-رىلەتىلدەى، جاڭادان كۇلدەنگەن كاسىپ شوغى-رى جەتىلدىرىلدەى. جوبالاۋ، وسى زامانىى زات اينالىمى، تەكسىرۇ ـ ۇلىشەۋدى دالىلدەۋ سىياقتى وندىرىستىك قىزمەت وتەۇ كاسپىپتەرى دامىتىلا-دى جانە زەرتتەلىپ اشىلادى. ەلەكتروندى ساۋدا، تووراپتىق ساتىپ الۇ، تووراپتا قىزمەت وتەۇ سىياقتى جاڭا كاسىپ قالبىى نىدەتكە قارىسى تۇرۇدا ماڭىزدى رول اىقاردى، مۇنداي قولداۋ ساياساتتارى ۇزدىكسىز شىعارىلىپ، ”يىتتەرىنەت +“ جايپاي ىلگەرىلەتىلىپ، سىفىرلى ەكونوميكانىڭ جاڭا باسىمدىى قالىپتاستىرىلادى.

علمىم ـ تەحنىكادا جاڭالىق اشۇدىڭ تىرەك-تىك قۇۋاتى ارتىتىرىلادى. نەگىزدىك زەرتتەۋ مەن قولدانلىھالى نەگىزدىك زەرتتەۋگە ورنىقتى قولىداۋ كورسەتىلىپ، كاسپيورنىداردىڭ زەرتتەۋ ـ اشۇ قوسىلىمىن ارتىتىرۇنا جەتەكشىلىك ەتىلدەى، ۋوندىرىستى، وقىمتۇدى، زەرتتەۋدى تووعىستىرا جاڭالىق اشۇ جەبەلدەى. مەملەكەتتىك تاجىرىپپە-حانا قۇرۇ جەدەلدەتىلىپ، مەملەكەتتىڭ ۋتۇيىندى تاجىرىپپەحانا جۇيەسى قايتا قۇرىلىپ، قوعامدىق زەرتتەشۇ ـ اشۇ قۇرىلمىدارى دامىتىلادى، شەشۇشى، وزەكتى تەحنىكالاردان قامال الۇ كۇ-شەيتىلدەى. خالىق تۇرمىسىنا ساياتىن علمىم ـ تەحنىكا دامىتىلادى. علمىم ـ تەحنىكا سالاستىناداعى خالىقارالىق سەلبەستىك تەرەڭدەتىلدەى. ۋبىلىم مەنىشك ۇققەن قورعاۋ كۇشەيتىلدەى. علمىم ـ تەحنىكا جەتىستىكتەرىن كادەگە جاراتۇ مە-حائىزمىنە رەفورما جاسالىپ، جاڭالىق اشۇ تىز-بەگى تىركىلىسىسىزدەندىرىلىپ، جاڭالىق اشۇعا نىتتالاندىراتىن، ساتسىزدىككە كەشىرىمىدلىك-پەن قارايتىن علمىي زەرتتەۋ ورتاسى ازىرلەنە-دى. ۋتۇيىندى نىسانداردان قامال الۇدا ”باسە-كە سايسىنا شاقىرىپ“، كىم ستەيى السا، سوعان سىتتەتۇ اىقارىلادى.

كوپ بولپ شارۋاشلىق قۇرۇ، جالپى جو-مىلىپ جاڭالىق اشۇ ئىشكەرىلەي ىلگەرىلەتىلدەى. شارۋاشلىق قۇرۇعا قارجى قوسۇ جانە جارىنا ۇقد-مەن قارجى رەتىندە قوسۇ دامىتىلىپ، شارۋاشلىق قۇرۇدىڭ كەپىلدىك قارىز اقشاسى ارتىتىرىلادى. جاڭا كەزەكتى جايپاي جاڭالىق اشۇ رەفورما سە-ناعى تەرەڭدەتىلىپ، كوپ بولپ شارۋاشلىق قۇرۇ، جالپىى جۇمىلىپ جاڭالىق اشۇدان ۇلكى كورسەتۇ بازارىنانن ۋىىر توپى تىڭنان قۇ-رىلىپ، كەشىرىمىشلىدىكىپەن، (جالعاىى 5 ـ بەتتە)